

LIV OCH ARBETE I TORSBY KOMMUN

Upptäcktsfärd i en nordvärmländsk gränsbygd

Bakgrund

Folkrörelsernas arkiv för Värmland och Värmlandsarkiv har samarbetat sedan början på 1970-talet. Hösten 1998 etablerades Arkivcentrum Värmland i det gamla Seminariehuset i Karlstad och fem arkiv ingår numera i centrumbildningen (förutom de två nämnda även Karlstads kommunarkiv, Landstingsarkivet och Emigrantregistret). Institutionerna samverkar i forskarservice och vissa andra aktiviteter. Genom Värmlandsarkivs roll som landsarkiv kan Arkivcentrums besökare även forska i olika arkiv rörande den regionala och lokal statliga förvaltningen i länet. Sedan mitten av 1990-talet har Folkrörelsernas arkiv och Värmlandsarkiv bedrivit arkivpedagogisk verksamhet bl a med stöd från Framtidens kultur ("Arkiv och Skolungdom i Värmland" och "Nycklar till brukssamhället"). Under 2004 genomförde de två arkiven inventeringsprojektet "Grums kommun - ett värmländskt intensivdataområde" gemensamt. Samtliga projekt har utförts med högt ställda kvalitetskrav och med mycket lyckat resultat. Samarbetet har haft stora fördelar. Avsikten är nu att använda de goda erfarenheterna och vidareutveckla arbetsmetoderna i en satsning i Nordvärmland - ett område som p g a sitt avstånd från Karlstad hittills endast kunnat ägnas punktvisa insatser.

PROJEKTIDÉ

Folkrörelsernas arkiv och Värmlandsarkiv vill ta ett helhetsgrepp för att säkra tillgången till relevant dokumentation från Torsby kommun vad gäller innevånarnas liv och arbete och vad gäller företagens och organisationernas verksamhet. Det känns mycket angeläget att satsa på ett projekt som inriktar sig på att bevara uppgifter om enskilda och kollektiva initiativ i kommunen. Inte minst därför att utflyttning och koncentrationen av samhällsservice till större orter hotar att sopa igen spåren efter viktiga verksamheter och traditionell infrastruktur. En omedelbar insats i form av ett regelrätt fältarbete, skulle kunna rädda ovärderlig information om vår nordligaste Värmlandskommun till eftervärlden. Vidare vill vi ta tillvara uppgifter och vittnesbörd om relationerna över gränsen till Norge och betydelsen kontakterna med grannlandet haft för individer, företag och organisationer i Torsby kommun.

Projektkommunen

Torsby kommun består av nio församlingar/socknar och täcker in övre delarna av Fryksdalen resp Klarälvdalen. Ytmässigt utgör kommunen en fjärdedel av Värmlands län. Torsby centralort ligger drygt 10 mil norrut från Karlstad och kommunen sträcker sedan ytterligare 12-13 mil upp till riksgränsen mot Norge. Torsby har för övrigt c a 15 mil riksgrens emot Norge i väster och norr. Kommunen är en utpräglad glesbygdskommun och har successivt drabbats av negativ befolkningsutveckling. Idag har man 12 952 innevånare varav c a 4 000 i centralorten. Torsby har tidigare haft stämpeln som något av kriskommun, men detta har förändrats under senare år. Man har visat prov på stark framtidstro, bl a genom att bygga en helt unik skidtunnel. Tunneln möjliggör skidåkning året om för både proffsåkare och amatörer. Den kommer förstås väl till pass för eleverna vid det skidgymnasium som startades i Torsby på 1990-talet.

De lokala objekten

Målsättningen är att kartlägga, upprätta kontakter med och fånga upp olika former av dokumentation hos lokala aktörer. Följande grupper utkristalliserar sig:

- Handel, hantverk och serviceföretag
- Företag (Små, mellanstora och större företag)
- Bygdeutvecklingsgrupper/nätverk, intresseföreningar
- Hembygdsrörelsen (inom kommunen finns 11 hembygdsföreningar med 15 hembygds-gårdar/finngårdar)
- Entreprenörer i ett gränsperspektiv
- Traditionellt föreningsliv

Projektet ”Liv och arbete i Torsby kommun” innebär alltså att vi tar ett helhetsgrepp på enskilda och kollektiva verksamheter i Torsby kommun, d v s aktiviteter vid sidan av den offentliga verksamheten.

Samarbetspartners

Förankringen av projektet hos olika lokala samarbetspartners i kommunen måste göras i ett tidigt skede. Det är viktigt att man känner sig delaktiga från början, inte minst för att projektet ska ge goda resultat. Kommunpolitiker informeras i april 2007. Då finansieringen av projektet börjar klarna kallas till ett upptaktsmöte då de lokala parterna har möjlighet att framföra synpunkter på upplägget.

Följande samarbetspartners kommer att involveras i projektarbetet:

- Torsby kommun (som förväntas bidra med en del resurser) samt Kommunarkivet i Torsby
- Studieförbundet i Norra Värmland (är medlem i Folkrörelsernas arkiv)
- ABF Norra Värmland (som har tre lokalkontor i kommunen)
- Norra hembygdsregionen i Värmlands Hembygdsförbund (organiserar de lokala hembygdsföreningarna)
- Solör-Värmland Finnkulturforening (verkar över gränsen till Norge)
- Pensionärsorganisationerna

Genomförande

Förarbete

Innan den direkt uppsökande verksamheten inleds i Torsby kommun behövs en noggrann kartläggning av de verksamheter vi vill nå. Vissa uppgifter framkommer i olika register i Folkrörelsernas arkiv (föreningsliv) och Värmlandsarkiv (ex handelsregister, kalendermaterial m m). Torsby kommun har naturligtvis aktuella uppgiftsbanks och dessutom kan hemsidan innehålla väsentlig information. Vidare bör olika hemsidor från Torsbytrakten finkammas efter uppgifter liksom lokala annonsblad, turist- och reklambroschyrer, tidningarna m fl källor. Detta förarbete beräknas ta två månader i anspråk och är grundläggande för att projektet ska löpa väl och ge gott resultat.

Aktiviteter

- ***Inledande träffar*** i centralorten och i varje församling/socken. Hembygdsgårdarna blir en naturlig mötesplats och studieförbunden kan involveras i samband med träffarna. Kontakter bör också knytas med Finnkulturcentrum i Torsby och Jakt och Fiskemuseet i Ransby, som säkerligen vill ställa upp som värdar.
- ***Deltagande*** i föreningsmöten, studiecirkelträffar, nätverksträffar och liknande för att knyta kontakter med olika aktörer och arkivägare. Kontakter som sedan kan vidareutvecklas.
- ***Direktkontakt*** med människor, föreningar och företag som har information, uppgifter, arkivmaterial o s v. De personliga kontakterna d v s uppsökande verksamhet är avgörande för att projektet ska fungera bra och ge lyckat resultat

Arbetsmetoder och Faktainsamling

Målsättningen med projektverksamheten är att öka Arkivcentrum Värmlands faktabank om förhållandena i Torsby kommun. Samtidigt vill vi väcka intresset lokalt för att bevara olika typer av dokumentation om hemtrakten.

Projektet innebär att vi

- Samlar in lokalt arkivmaterial som riskerar att försvinna eller förstöras.
- Skannar intressanta originalhandlingar, som man vill behålla lokalt.
- Intervjuar personer som kan bidra med information som kompletterar skrivna källor eller i vissa fall ersätter saknade sådana.
- Fångar upp berättelser om livet under beredskapsåren då vårt grannland Norge var ockuperat.
- Efterlyser dagboksmaterial, brevväxling och annat som skildrar vardagslivet i en gränstrakt med utpräglad glesbygdsproblematik.

Metodutbyte Värmland-Hedmark

Sedan slutat av 1990-talet har Folkrörelsernas arkiv och Värmlandsarkiv haft täta kontakter med Statsarkivet i Hamar. Ett konkret resultat blev boken ”Naboliv”, som gavs ut i samband med markeringen av unionsupplösningen hösten 2005. Boken lyfter fram arkivmaterial som speglar kontakterna mellan Norge och Sverige med tonvikten på relationerna mellan grannlänen Värmland och Hedmark. Boksamarbetet har gett mersmak så vi planerar ett fruktbart utbyte med Statsarkivet i Hamar under Torsbyprojektets gång vad gäller metodfrågor.

Norska Riksarkivet beslutade för några år sedan att privatarkiven (d v s enskilda arkiv) skulle värnas på ett nytt sätt. I varje fylke skulle ansvarsinstitutioner pekats ut som gjorde kartläggningar av privatarkiven i området och gav rekommendationer om hur dessa bäst borde tas om hand på längre sikt. Statsarkivet i Hamar har genomfört en första kartläggning av lokala och regionala arkiv i Hedmarks fylke. Då man planerar att gå vidare vill man gärna ha ett utbyte med vårt projekt beträffande metodfrågor. Kontakterna över gränsen kommer att

ske parallellt med projektarbetet i Torsby och sammanfattas i rapportform. Den planerade trycksaken kommer att finansieras på annat sätt och belastar inte föreliggande projektbudget.

Information och marknadsföring

Projektet "Liv och arbete i Torsby kommun - upptäcktsfärd i en Nordvärmäländsk gränsbygd" bör marknadsföras rejält för att allmänheten ska känna till vår verksamhet i kommunen. Vi vet av erfarenhet att det ger ringar på vattnet. Pressen, lokalradion och de värmäländska TV-kanalerna brukar visa intresse för projekt av det här slaget. Samtidigt är det viktigt att ge kontinuerlig information om projektet för att kommuninnevånarna ska känna sig delaktiga under projektets gång. Här kommer hemsidorna in i bilden. Torsby kommun torde kunna lägga in aktuella uppgifter om våra aktiviteter (ex träffar/möten) och vilka resultat vi kommer fram till efter hand. Likaså kommer särskild projektrapportering att läggas in på Värmäländsarkivs hemsida (www.ra.se/vla/) där man kan knappa sig vidare till "Liv och arbete i Torsby kommun". Vidare kommer Värmäländs Hembygdsförbunds tidskrift "Näverluren" att nyttjas för att sprida information om vårt projekt.

Bemanning och projekttid

Den utförare som är aktuell för att arbeta med projektet är arkivutbildad och har sysslat med enskilda arkiv under ett par år. Personen i fråga är själv från Torsby kommun och känner alltså trakten väl. Genom eget föreningsengagemang har utföraren skaffat sig ett brett kontaktnät, vilket naturligtvis ökar möjligheterna för ett bra resultat.

Projektledaransvaret kommer att vila på arkivchef Thomas Kvarnbratt, Värmäländsarkiv och arkivchef Berith Sande, Folkrörelsernas arkiv för Värmäländ.

Projekttiden planeras att löpa från 1 november 2007 - 31 december 2008.

Karlstad den 1 mars 2007-03-01

FOLKRÖRELSEARNAS ARKIV
FÖR VÄRMÄLÄND

VÄRMÄLÄNDSARKIV
LÄNDSARKIV I VÄRMÄLÄNDS LÄN

Berith Sande
Arkivchef

Thomas Kvarnbratt
arkivchef